

บทที่ 8 กระทำโดยไม่มีเจตนา

โดยปกติแล้วบุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญา ก็ต้องกระทำโดยเจตนา แต่มาตรา 59 วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า “ฯลฯ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา”

กรณีที่บุคคลจะต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องมีเจตนา นั้น มีได้ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง บางทีก็เรียกว่ากฎหมายบัญญัติไว้โดยเด็ดขาด ในเรื่องกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งนี้มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ต้องเป็นกรณีที่มีบทบัญญัติยกเว้นโดยกฎหมาย หมายความว่า ถ้าเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องมีเจตนาแล้ว ศาลก็ต้องใช้บังคับกฎหมายไปตามนั้น โดยไม่ต้องดูเรื่องโทษว่าจะลงอย่างไร กล่าวคือทำตามกฎหมายบัญญัติไว้นั่นเอง

2. ต้องเป็นบทบัญญัติโดยชัดแจ้ง

กรณีบทบัญญัติโดยชัดแจ้งนี้ แยกพิจารณา ดังนี้

1) ประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่

ความผิดลหุโทษ ตั้งแต่มาตรา 362-398 มาตรา 104 บัญญัติว่า “การทำความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายนี้ แม้กระทำโดยไม่มีเจตนา ก็เป็นความผิด เว้นแต่ตามบทบัญญัติความผิดนั้น จะมีความบัญญัติให้เห็นเป็นอย่างอื่น” ความผิดลหุโทษคือความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเช่นว่ามานี้ด้วยกัน

ความผิดลหุโทษไม่ใช่ความผิดโดยไม่ต้องมีเจตนาทุกมาตรา มีบางมาตราผู้กระทำจะต้องมีเจตนาหรือไม่ก็กระทำโดยประมาท จะเห็นได้จากมาตรา 104 ตอนท้ายที่บัญญัติไว้ว่า “เว้นแต่ตามบทบัญญัติความผิดนั้น จะมีความบัญญัติให้เห็นเป็นอย่างอื่น” เช่น มาตรา 390 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ...”

มาตรา 391 บัญญัติว่า “ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจ...” ซึ่งผู้กระทำต้องมีเจตนาจึงจะเป็นความผิด เป็นต้น

บทบัญญัติที่ถือว่าขัดแย้งเช่นกัน เช่น ตามมาตรา 294 มาตรา 299 จะเห็นว่าในส่วนที่มีบุคคลถึงแก่ความตายหรือรับอันตรายสาหัสโดยการกระทำในการซุลมุนต่อสูกันนั้น ผู้ที่เข้าร่วมซุลมุนต่อสูมีความผิดโดยไม่ต้องมีเจตนาว่าจะเกิดผลนั้นหรือไม่, กรณีผลธรรมชาติทำให้โทษหนักขึ้นตามมาตรา 63 ซึ่งมาตรา 63 บัญญัติว่า "ถ้าผลของการกระทำความผิดทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น ผลของการกระทำความผิดนั้นต้องเป็นผลที่ตามธรรมดาย่อมเกิดขึ้นได้" กรณีนี้ได้แก่ มาตรา 220, 222, 224, 238, 297 เป็นต้น มาตราเหล่านี้เป็นความรับผิดในผลที่เกิดขึ้นเกินกว่าที่ผู้กระทำมีเจตนา ผลที่เกิดขึ้นตามมาตราเหล่านี้ยังไม่ถึงขนาดเป็นผลที่ผู้กระทำย่อมเล็งเห็นได้ตามความหมายในมาตรา 59 ถ้าเป็นผลที่เล็งเห็นได้ก็เป็นการกระทำโดยเจตนา จะใช้มาตรา 63 ไปประกอบพิจารณากับมาตราดังกล่าวไม่ได้

2) พ.ร.บ.อื่นที่มีโทษทางอาญา เช่น พ.ร.บ.ศุลกากร (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2482 มาตรา 16 บัญญัติไว้อย่างขัดแย้งว่า "การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 และมาตรา 99 แห่ง พ.ร.บ.ศุลกากร พ.ศ. 2469 นั้น ให้ถือว่าเป็นความผิดโดยมิพักต้องถึงว่าผู้กระทำมีเจตนาหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือหาไม่"